

-Araştırma Makalesi-

Pardon Ruhum Nerede?
Cold Souls Filminin Platon'un Ruh Felsefesi Anlayışı Bağlamında
İncelenmesi

Bercesto Gülçin Özdemir*

Özet

Madde mi daha ağırdır mana mı? Ruhsuz bir bedeni mi yeğlersiniz bedensiz bir ruhu mu? Doğduğumuzdan andan itibaren zihnimizin derinliklerinde kendi varoluşumuzu anlamlandırma sürecinde ruhumuzla hayatı deneyimlemeye açılmaktayız. Cold Souls (Dondurulmuş Ruhlar, Sophie Barthes, 2009) filmi, bilim-kurgu türünün özelliklerini taşıyan ve kara komedi türünü de hatırlatan uyuşmalarıyla izleyiciye birçok sorgulama alanı açmakla birlikte ruhun bedenle ilişkisini derin bir izlekte düşünme penceresini aralar. Bu aralıktan varoluşumuza dair anlamlandırmalar da üretmemize izin verir. Keza film, Rene Descartes'in The Passions of the Soul (Ruhun Tutkuları, 1649) eserinden "Beynin ortasına yerleştirilen küçük bezenin içindeki şeftir ruhun tutkuları." cümlesiyle ruha odaklanılacağına dair ilk işaretini verir. Bu çalışma, Platon'un ruh felsefesine yaklaşımı temelinde, ruh ve beden ilişkisini, bilgi ve ahlak anlayışı bağlamında sorgulamaktadır. Platon'un Sokrates'in düşüncelerinden verdiği referanslarla ruh kavramı hakkındaki söylemler detaylandırılmaya çalışılacak ve film anlatısının izleyiciye sunduğu ruh, beden ve varoluş kavramları tartışmaya açılacaktır. Descartes'e göre, insanın en önemli amacı üstün iyiyi bütün işlerde hedef edinmek ve ruhun memnuniyetini sağlamaktır. O halde filmin baş karakteri Paul, kendi ruhunu arayışında iyilik yolunda onu aramaya giriştiğinde üstün iyi bir hayat yaşamanın da penceresini kendi ruhuna açmakta mıdır? Descartes'in, ruh ve beden ikiliğine dair Platon ile paralellik taşıyan düşünceleri çalışmadaki tüm sorgulamaların farklı bir perspektiften anlamlandırılması amacıyla referanslarla desteklenmekte ve birçok sorunun tartışılmasına izin vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ruh, beden, varoluş, Platon, film felsefesi.

*Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye.

E-mail: gulcin.ozdemir@istanbul.edu.tr

ORCID : 0000-0002-3742-2739

DOI: 10.31122/sinefilozofi.873759

Özdemir, E. (2021). Pardon Ruhum Nerede? Cold Souls Filminin Platon'de Bilinç ve Özgürlük İlişkisi Bağlamında İncelenmesi Sinefilozofi Dergisi, Özel Sayı (3), 101-118. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.873759>

-Research Article-

Excuse Me, Where Is My Soul? The Questioning of the Movie *Cold Souls* in the Context of Plato's Philosophy of Spirituality

Bercestte Gülçin Özdemir*

Abstract

*Is matter or meaning heavier? Do you prefer a body without a soul or a soul without a body? From the moment we are born, we open up to experience life with our soul in the process of making sense of our existence in the depths of our minds. The movie *Cold Souls* (Sophie Barthes, 2009) opens the spectator with many areas of questioning with its conventions that bear the characteristics of the science-fiction genre and remind the black comedy genre, as well as opening the window to the path of thinking deeply about the relationship of the soul with the body. It also allows us to make sense of our existence from this window. Likewise, the movie gives the first sign of focusing on the soul with the sentence "The passions of the soul are the chief in the small ornament placed in the middle of the brain" from Rene Descartes' *The Passions of the Soul* (1649) work. This study questions the relationship between soul and body in the context of knowledge and moral understanding based on Plato's approach to the philosophy of spirituality. The discourses about the concept of the soul will be tried to be elaborated with the references Plato gives from Socrates' thoughts, and the concepts of soul, body, and existence presented by the film narrative to the spectators will be discussed. According to Descartes, the most important aim of the human is to target the supreme good in all works and to ensure the satisfaction of the soul. Therefore, when the protagonist of the film Paul attempts to seek his soul in the path of good in his search for his soul, does he open the window of living a supreme good life to his soul? Descartes' thoughts on the duality of soul and body, which are parallel to those of Plato, are supported by references to make sense of all the inquiries in the study from a different perspective and allow many questions to be discussed.*

Keywords: Soul, body, existence, Platon, Film philosophy.

*Assoc. Prof. Dr., İstanbul University, Faculty of Communication, İstanbul, Turkey.

E-mail: gulcin.ozdemir@istanbul.edu.tr

ORCID : 0000-0002-3742-2739

DOI: 10.31122/sinefilozofi.873759

Özdemir, E. (2021). Pardon Ruhum Nerede? *Cold Souls* Filminin Platon'de Bilinç ve Özgürlük İlişkisi Bağlamında İncelenmesi Sinefilozofi Dergisi, Özel Sayı (3), 101-118. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.873759>

Received: 03.02.2021

Accepted: 14.06.2021

Extended Abstract

This study will try to elaborate the discourses about the concept of the soul with the references Plato gives from Socrates' thoughts, and open up for discussion the concepts of soul, body, and existence presented by the film narrative to the spectators. According to Descartes, the most important aim of the human is to target the supreme good in all works and to ensure the satisfaction of the soul. When the soul is satisfied, seeking the supreme good also attracts people in this context (Descartes, 1992, pp. XXI). So, when the main character of the film, Paul, attempts to seek his soul in the path of goodness in his search for his own soul, does he open the window to his own soul to live a supreme good life? Descartes' thoughts on the mind-body dualism, which are parallel to Plato, are supported by references to make sense of all the inquiries in the study from a different perspective and allow many questions to be discussed.

Plato was a metaphysician philosopher who was influenced by Pythagoras' thoughts, was a student of Socrates, was interested in wrestling, founder of the first university (academy) in history, and the touchstone of philosophy. He got his other name, Aristotle, which is Plato in the Islamic world, because it means flat and broad. Inspired by many teachings of Socrates, Plato criticized his teachings from time to time. One of the elements that transformed Plato, who experienced a break in his life upon the execution of his teacher, was his travels to Italy. Plato's thoughts constitute the basic foundation of many issues in the field of philosophy and mediate the emergence of ways of thinking from different perspectives. This study focuses on the soul. In this context, Plato's thoughts about the soul will be questioned within the framework of the soul philosophy he developed. The references given by Socrates, on the other hand, become important in corroborating Plato's thoughts.

Socrates, Plato's teacher, was one of his most important teachers who came across on his way to becoming a philosopher. Socrates' execution was a very important factor in the differentiation of his point of view as it caused ruptures in Plato's life. The Defense of Socrates is a work that contains Socrates' discourses before his execution. Although this work constitutes the basis of Plato's ideas, it has pioneered some of his thoughts to follow a different path than Socrates. Socrates attaches great importance to the soul in The Defense of Socrates. In Greek, the word nature is expressed as physis, and the verb to keep is expressed as ekhein. The word soul is formed by the combination of these two words (Plato, 2015a, pp. 49). Plato's student Aristotle's thoughts about the soul are also important. However, in this study, Aristotle's understanding of the soul is not elaborated because the fact that Plato's and Aristotle's philosophies of the soul are open to discussions in different contexts prioritizes the possibility of dispersing the population of the study. Likewise, the film narrative is opened to question by focusing on the context of Plato's soul philosophy. So, how did Aristotle define the soul in his work called Phaedo (On the Soul).

References are given in the context of Plato's thoughts within the framework of the events and scenes that take place based on the plot developed in the film narrative. However, it would be correct to indicate that when referencing Plato's thoughts with the film narrative, his thoughts are not given within a systematic framework based on a periodic chronology. In this context, it is important to state that Plato's thoughts about the soul and body changed over the years. This state arises from the perspective reached by Plato's systematic thinking that developed with what he experienced and read.

This study uses the question "Does Paul open the window of living a superior life to his own soul when he sets out to seek it in the pursuit of good in his search for his own soul?" as a base. The presentation of the concepts of soul, body, and existence that emerged with this question in the context of their relationship with the movie character Paul becomes important for the inquiries of the study. While the study questions the relationship between the concepts of soul, body, and existence based on the movie character Paul, the study also focuses on the close association of each concept with each other. Therefore, the purpose of this study is to bring forward the relationship between soul and body, within

the framework of knowledge and moral understanding, based on Plato's approach to the philosophy of the soul. In this manner, Socrates' thoughts about the soul were associated with the concept of soul addressed in the film narrative. The viewer develops different inquiries while thinking about these concepts in the filmic time.

The method of the study is to examine the film on a philosophical basis with Plato's thoughts and to make viewers think about the filmsophical inquiries and discussion processes. The film was examined within the framework of Plato's thoughts and the examination revealed that the value that the movie character Paul attributed to his soul differed and deepened.

The results of the study are stated in detail in the conclusion section. Nevertheless, the fundamental conclusion that the study has reached is that when Paul attempts to seek his soul in his pursuit of goodness, he opens the window of living a superior life to his own soul. Before freezing his soul, Paul, who does not believe in the necessity of his soul, finds it harder to live with a very small part of his soul because, while thinking about concepts such as good, bad, soul, body, and existence in life, Paul faces these concepts in search of his soul. His soul has been with him from the moment he was born and does him good all the time. The value Paul attributed to his soul lies at the heart of living a life in which he feels better spiritually. All the processes he went through about his soul help him to understand the preciousness of his soul and body.

In this context, let's ask before moving on to the film narrative analysis, what will Paul, the main character of the film, question with his own spirit, how will he find the good and the right thing? What will Paul's soul show him in life? What will the pain of a soulless body make Paul see? And the answers to many questions like these will be tried to be interpreted through Plato's philosophy of the soul.

Giriş

Ruhuma Binbir Mektup

*Ben şimdi çok uzun bir seyahate çıkıyorum,
Faninin bilmediği, ölümsüzlerin koşturduğu dünyaya,
Oralardan el sallıyorum sizlere,
Bazen oradan da alıp başımı gidiyorum,
Dehlizlerin koyu renginde yürüyorum,
Aniden yaşamımı canlandırıyorum gözümde,
Ne çok yaşamışım diyorum,
Ne çok sevinmiş ne çok üzülmüşüm,
Ama ne çok biriktirmişim,
En çok ruhuma teşekkür ediyorum,
Ona şarkılar söylüyorum en incelikli yerlerden,
En umulmaz baharlarından çiçekler alıyorum yine ruhuma,
Ve yürüyorum yine ruhumun en derinliklerine,
Kimseye aldırış etmeden yürüdüğüm yolda,
En büyük teşekkürü yine ruhuma ithaf ediyorum.*

Platon, Pisagor'un düşüncelerinden etkilenmiş, Sokrates'in öğrencisi olmuş, güreş sporuyla ilgilenmiş, tarihteki ilk üniversitenin (akademinin) kurucusu, felsefenin temel mihenk taşı meta-fizikçi bir filozoftur. Diğer adı, İslam dünyasında Eflatun olan Aristokles yani Platon, bu adını yassı ve geniş anlamlarına geldiği için almıştır. Sokrates'in birçok öğretisini temel alan Platon, onun öğretilerine zaman zaman da eleştiri getirmiştir. Hocasının infazı üzerine hayatında kırılma yaşayan Platon'u, en fazla dönüşüme uğratan unsurlardan biri de İtalya'ya yaptığı seyahatler olmuştur. Platon düşünceleri, felsefe alanında birçok konunun temel dayanağını oluşturmakta ve farklı perspektifte düşünüş biçimlerinin de ortaya çıkmasına aracılık etmektedir. Bu çalışmada, konumuz ruha odaklanmaktadır. Bu bağlamda, Platon'un ruh ile ilgili düşünceleri onun geliştirdiği ruh felsefesi çerçevesinde sorgulanacaktır. Sokrates'ten verilen referanslar ise, Platon'un düşüncelerini pekiştirmede önemli hale gelmektedir.

Platon'un hocası Sokrates, onun filozof olma yolunda karşına çıkan en önemli eğitimcilerinden biriydi. Sokrates'in infazı, Platon'un hayatında kırılmalara yol açtığı gibi bakış açısının farklılaşmasında da çok önemli bir etmen olmuştur. Sokrates'in Savunması, Sokrates'in infazından önceki söylemlerini içeren bir eserdir. Bu eser, Platon'un fikir yürütmelerine temel teşkil etmekle birlikte bazı düşüncelerinin Sokrates'den farklı bir şekilde izlek izlemesine öncü olmuştur. Sokrates, Sokrates'in Savunması'nda ruha büyük bir önem atfeder. Yunanca'da doğa kelimesi, *physis*, tutmak fiili ise, *ekhein* olarak ifade edilir. Ruh kelimesi ise, bu kelimenin birleşmesiyle oluşmuştur (Platon, 2015a, p. 49). Platon'un öğrencisi Aristoteles'in ruh hakkındaki düşünceleri de önem arz etmektedir. Ancak, bu çalışmada, Aristoteles'in ruh anlayışı detaylandırılmamaktadır. Çünkü, Platon'un ve Aristoteles'in ruh felsefelerinin birbirinden farklı bağlamlarda tartışmalara açık olması çalışmanın evreninin dağıtılabilirliğini önlemektedir. Keza, film anlatısı Platon'un ruh felsefesi bağlamında odaklanarak sorgulamaya açılmaktadır. Peki Aristoteles *Phaidon (Ruh Üzerine)* adlı eserinde

ruhun tanımını nasıl yapmıştır? Ruh, biçim anlamında bir tözdür, yani belirli nitelikteki bir cismin niteliğidir. Ruh, kendinde hareket ve dinginliğin bir ilkesi olan doğal bir cismin neliği ve biçimidir. Aristoteles, tanımını daha da somutlaştırmak için, görme için göz ne ise, beden için ruh odur diyerek bedenle, ruh arasındaki ilintiliğe de dikkat çekmektedir (Aristoteles, 2018, p. 75). Dolayısıyla, Aristoteles, beden ve ruhun birbirine bağlı oluşunu ifade etmesinin yanı sıra ruhun temel bir töz olduğu fikrini açıklaması ruha verdiği değeri ve anlamlandırmayı açıkça ortaya koymaktadır.

Ruha Sokrates'te ve Platon'da da değer verilir, ancak her iki filozofun ruha atfettiği değerlerde bazı farklılıklar mevcuttur. Platon'da bilgi teorisinin içeriğiyle bütünleşen bir ruh kavrayışı mevcuttur. *Phaidon* adlı eserde bahsedilen ruh, ideaların epistemolojik bağlaştığı haline gelmektedir ve ruh, tüm bilişsel etkinliğin arkhesi olmaktadır (Peters, 2004, p. 231). Dolayısıyla, Platon'un bilgi anlayışının temelinde ruh önemli bir temel olarak yer almaktadır. Ruh Sokrates açısından ise, onurdan da paradan da şöhretten de üstündür. En yüksek eğitimin ruhta gerçekleştirilmesi gereğini savunan Sokrates, amacının bu söylemin arkasında durmak olduğunu belirtmiştir (Platon, 1998, pp. 64). Sokrates, tanrısal ruhun onu hiçbir zaman bırakmadığını ve her zaman ona bir ses olarak kendini hissettirdiğinin de altını çizmiştir (Platon, 1998, p. 67). Platon da hocası Sokrates gibi ruhu, insanoğlunun varoluşundaki en önemli kavramlardan biri olarak görmektedir. Platon, *Epistles'de*, (*Mektuplar*) insanın ruhunun bedene girmeden önce idealar dünyasıyla tanıştığını öne sürer. Bu nedenle insan ruhu, önceki varoluşundan dolayı gerçek bilgiye sahiptir ve bu ruh, bedene hapsolunca varolan bilgi unutulmaktadır. Ancak, diyalektiğin yardımıyla bu bilgiler anımsanarak tekrar hatırlanabilmektedir (Platon, 2015b, p. 32). Tanrı, ruhtaki ölümsüzlük ilkesinden hareketle ruha bedeni koymuştur. Bedenin görevi, ruhu taşımasıdır. Ruhun içinde kötülüğü en fazla besleyen şey haz, iyilikten uzak durduran acı, kötü tavsiyelerde bulunan atılgarlık, zor sakinleşen öfke ve insanları kolayca kandırabilen umut bu ruha eklenmiştir (Platon, 2015c, p. 87). Platon'un bilgi anlayışı bağlamında bilginin en önemli kaynağı olan ruh, ideaların da gerçekliklerini barındırmaktadır. Faniliğin içinde olduğu yaşadığımız dünya ise, ideaların kopyalarını bizlere sunmaktadır. Dolayısıyla, ebedi ve ezeli olan da bu dünyada değildir. Bu dünya dışında ezeli ve ebedi olana kavuşacağımız içindir ki ruh, Platon açısından doğru bilgiye erişen olmaktadır. Kötünün ve iyinin ayırdına varan da ancak ruhtur. İnsanoğlunun ruhu ve bedeni Platon'a göre kötü ile karşılaşmazsa, iyinin faydasını anlayamamaktadır. Bu nedenle iyi, kendi başına işe yaramayan bir şeydir (Platon, 1958, p. 129). Ruha bilgi anlayışı bağlamında atfedilen, ebedilik ve ezellik fikri ile ruhun ölümden önce ve sonra varolması fikri, Platon'da *Phaidon* adlı eserinde somutlaşmıştır. Platon'un, orphik-pythagorik ruh göçü teorisine dair görüşleri de bu dönemde kendisi tarafından daha detaylı hale getirilmiştir (Zeller, 2008, pp. 206). Ahlak anlayışı bağlamında da Platon'un nihai hedefi iyiyi ve mutluluğu bulmaktır. Ruhtaki uyum durumu içsel entelektüel düzen ve ahlaki düzenle yerini bulmaktadır. Bireyler çarınha gerilecek bir suçla suçlansalar bile ilkelerinin doğruluğundan şüphe etmemelidirler (Zeller, 2008, p. 211). Platon'un bilgi ve ahlak anlayışı çerçevesinde ruha atfettiği değerleri ve ruhun ilişkili olduğu olguları tekrar düşündüğümüzde, ruhun bedenden daha önemli olduğu söylenebilmektedir. Keza, ruh ebedi yaşayan olarak da ölümsüzdür ve bilgiyi de bedenden önce bilendir. Ancak, önemle dikkat çekilmesi gereken nokta Platon'un bilgi anlayışı çerçevesinde ruhun ebedi ve ezeli olduğu fikrinin son dönem eserlerinden biri olan *Phaidon'da* dile getirmiş olduğudur. Ruh ve beden ilişkisine dair düşünceleri, olgunluk dönemi olarak adlandırılan dönemde yazdığı *Phaidon*, *Phaidros* ve *Politeia'da* (*Devlet*) daha farklı, yaşlılık dönemlerinde yazdığı *Timaios'de* (M.Ö. 360 yıllarında yazıldığı tahmin ediliyor) daha farklı okunmaktadır. Ruh ve beden, bu eserlerde birbirine zıt hatta yabancı görünürler. Beden, ruha hapsolmuştur, bir zidan içindedir ki bu tasvir ruh ve beden arasındaki ayrımı keskin bir şekilde açıklamaktadır. *Timaios'da* ise, duyuşsal büyük dünya (makrokozmos), mümkün olan en büyük iyilik örneği olarak tasvir edilmekte, duyuşsal küçük dünyayı (mikrokozmos) ve onun maddesini, bedenini teşkil eden şeyi de mümkün olan en büyük iyilik, mükemmelliğin eseri olarak kabul etmektedir (Arslan, 2006, p. 362).

Film anlatısında gelişen olay örgüsünde gerçekleşen olaylar ve sahneler çerçevesinde, Platon'un düşünceleri bağlamında referanslar verilmektedir. Ancak, film anlatısı ile birlikte Platon'un düşünceleri referans verilirken ona ait düşüncelerin periyodik bir kronolojiye dayanan sistematik dahilinde verilmediğini söylemek doğru olacaktır. Platon'un ruh ve beden ile ilgili düşüncelerinin yıllar içinde değiştiğini belirtmek bu bağlamda önemlidir. Bu durum, Platon'un deneyimledikleri ve okuduklarıyla gelişen düşünme sistematığının eriştiği bakış açısından kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda, film anlatısı incelemesine geçmeden önce soralım, filmin baş karakteri Paul, kendi ruhuyla neleri sorgulamaya tabi tutacak, iyi ve doğru olanı nasıl bulacaktır? Paul'ün ruhu hayatta ona neleri gösterecektir? Ruhsuz bir bedenın sancısı Paul'ün neleri görmesinine olanak tanıyacaktır gibi birçok sorunun cevabı Platon'un ruh felsefesi aracılığıyla anlamlandırmaya çalışılacaktır.

***Cold Souls* Filminin Platon'un Ruh Felsefesi Bağlamında İncelenmesi**

" Sokrates'e göre ruh, okuma ve alıştırma sayesinde bilgi kazanır ve sağlığını korur."

(Platon, 2010a, p. 465).

Film anlatısı, insan ruhunun varoluşundaki değeri izleyiciye bilim-kurgu bir içerikle sunmaya çalışmaktadır. Keza film, Rene Descartes'in *The Passions of the Soul (Ruhun Tutkuları, 1649)* eserinden "Beynin ortasına yerleştirilen küçük bezenin içindeki şeftir ruhun tutkuları." cümlesiyle anlatının, ruha odaklanacağına dair ilk işaretini verir.

Filmin baş karakteri Paul, New York'ta yaşayan, kendinden sıkılmış ve hayatı mutsuzlukla alımlayan bir aktördür. Paul, insanların ruhlarını sakladıklarını açıklayan bir şirketin gazete ilanını görür ve ruhunu bir süreliğine saklama kararı alır. Ruhsuz beden ya da bedensiz ruhları sakladığını lanse eden şirket, insanlara bu konuda hizmet verdiklerini reklam ilanlarıyla duyurmuştur. Şirketin mekansal tasarımındaki fütüristik görsellik, izleyiciyi bilim-kurgu anlatısı içine sokmayı başarmaktadır. Çünkü, filmin başlangıcında Paul'ü tanımaya çalıştığımız ilk dakikalarda bilim-kurgu izlediğimizi düşünmeden filmin içine dalarken ruhu saklama şirketi ile karşılaştıktan sonra fikrimiz değişmektedir. Hem şirketin içeriği hem de mekansal kurgusu bilim-kurgu janrına giriş yaptığımızı göz kırparken kara komedi janrına dair ironiyi de içinde barındıran bir anlatım dilini sunmaktadır.

Film anlatısı, Paul'ün oyun provasındaki diyalogları ile ruh saklama şirketi arasındaki olay örgüleri arasında ilerler. Anton Çehov'un eseri *Vanya Dayı'daki (Uncle Vanya, 1898)* rolüne hazırlanan Paul, oyundaki karakter gibi hayatı sorgulama dönemi geçirdiği için rolüne ve karakterine içkin bir durum sergilemektedir. Ruh saklama şirketindeki doktora, kendini çıkmazda hissettiğini ve hayatta ne yapacağını bilmediğini söyleyen Paul, çözümü ruhunu saklamada bulur. Şirketin sahibi olan doktorla Paul arasında geçen diyaloglar, varoluş problemlerinin ve ruh felsefesinin derinliklerine dair sorgulamaların aralanmasında büyük rol oynar. Mutlulukla ilgili Paul ile konuşmaya başlayan doktor, ruhları nasıl sakladıklarını anlatırken görünmez olan bir olguyu görünür hale getirerek izleyicinin ruhla olan ilişkisini daha farklı kılabilmiştir. Paul ile doktor arasında gelişen bu diyalog, Sokrates'in öğrencileriyle gerçekleştirdiği diyalektik düşünme izleğini bize anımsatır. Keza, doktor da Sokrates gibi karşısındaki kişinin mutlulukla ilgili sorgulamalarının önemli olduğunu sezmektedir.

Doktor: Mutluluk, etrafınızdaki insanları mutlu olduğunuza inandırmak değildir.

Paul: Mutlu olmaya ihtiyacım yok, sadece acı çekmek istemiyorum.

Doktor: Dürüstçe söyleyeyim, acı çekmeden yaşamının yeterli olduğuna mı inanıyorsunuz?

Herkes mutlu olmak ister, eminim ki siz bir istisna değilsiniz.

Bu diyalog sonrası Doktor Flintstein, Paul'e aynı formdaki kutularda saklanan, farklı ruhları göstermeye başlar.

Görsel 1: Doktor Flintstein, Paul'e şişelenmiş farklı ruhları göstermektedir.

Her şişenin içinde değişik büyüklüklerde ruh tanecikleri vardır. Doktor, Paul'a ruhundan kurtularak her şeyin daha anlamlı hale gelebileceğini ifade eder ve ruhunu saklatması için ona telkinlerde bulunur. Paul, doktorun önerisini kabul eder ve bir makinenin içine girer. Paul'ün bu kararı alırken Platon'un ruh, bedenden daha güçlüyse ve karmaşa içine kalıyorsa bedene rahatsızlık verip, hastalıkları getirmektedir, düşüncesi akla gelir (Platon, 2015c, p. 110). Paul'ü soktukları makine, günümüzde tıp alanında kullanılan MR makinelerine benzeyen, tasarımı yine fütüristik düşünülmüş oldukça büyük bir makinedir. İnsanlar makinenin içine yatay olarak yatarlar ve ruhlarının alımı bu makinede gerçekleştirilir. Ruh simülatörü olarak adlandırılan bu makine, bireylerden yüzde kaç oranında ruh alınabildiğinin bilgisini de verir.

Görsel 2: Paul karakterinin ruhunu dondurması için girdiği ruh simülatörü makinesi.

Doktora göre, bir bireyden ne kadar fazla yüzdeyle ruh alınır, o birey o kadar rahatlamaya erişebilecektir. Paul, makineden çıktıktan sonra kendini “boş” ve “hafif” ve “harika” olarak hissettiğini söyler. Ruhunun saklanması için doktorla sözleşme imzalar ve alınan ruhunu bir kutunun içine saklayarak, emanet dolabına kilitler. Ruhuna ilk önce bakmaktan çekinen Paul, sonra kendi isteğiyle kutuyu açarak ruhuna bakmak ister ve nohut ufaklığında bir ruhla karşılaşır. Ruhuna bakarken onu yere düşürdüğü an doktor ile birlikte panikler. Ruhunu bulup, tekrar kutuyu koyan Paul, şirketten ayrılır ve ruhu olmadan kendini algılama çabasına girer. Tartılır, aynaya bakar, parfüm sıkar, kendi fotoğrafını çeker ve tekrar aynada kendine bakar. Kötü ve iyi kavramlarının ancak ruhun, bedenle birleştiğinde ortaya çıkacağına inanan Platon’a göre ruh yoksa, iyi ya da kötü de yoktur (Platon, 2015b, p. 69). Paul, ruhunu saklattığında hiçbir duyguyu hissetmediği gibi kötü ve iyi olan davranışın ya da söylemin aktarılmasında da olumsuz durumlar yaşar. Keza, eşi Claire’in arkadaşlarıyla yemek yediği sırada bir kadına duygusuzca bir karşılık verdiğinde, bu söylemin ardındaki olumsuzluğun ve kötü davranış biçiminin ne anlama geldiğini sorgulamaz. Bir anlık söylediği cümlenin ne kadar kırıcı olduğu ya da bir insanı üzüp üzmediği meselesi de Paul için anlamsız olduğundan, ruhunun var olmadığı gerçeği daha görünür hale gelir, iyi ve kötü Paul için yoktur. Ruha dair en büyük kötülükler hakkında Sokrates ve Polos’un sorgulamalarını hatırlatır Paul’ün içinde bulunduğu durum ve ruh hali. Platon’un *Gorgias* (M.Ö. 380) eserinde bu sorgulama detaylı şekilde görülmektedir. Sokrates, ruha yapılacak en büyük kötülüklerin, zenginlik, hastalık, adaletsizlik, beden ve ruha karşı fakirlik olduğunu dile getirirken bu kötülüklerin içinde en büyüğünün ruhun kötülüğü olduğunu savunur (Platon, 2016b, pp. 92- 93). Paul de bir bakıma ruhunu dondurarak ruhuna en büyük kötülüğü yapmıştır. Kendi varoluşuna ait en önemli unsuru dondurmak ruhun kötülüğüne giden yolda deneyimlenen en büyük kötülük olsa gerek, denilebilir. Bu da yetmiyormuş gibi ruhsuz şekilde dolanırken bundan yakınıp bir başkasının ruhunu kiralaması da başka bir ruha yaptığı kötülüktür. Ruh alınıp, satılan, kiralanan bir olgu olarak gören Paul’ün içinde düştüğü varoluş krizi kendi içinde oldukça çelişkili ve düşündürücüdür. Bu krizin öylesine olumsuzlayıcı yanları vardır ki insanlığın varoluşundaki en önemli meselenin odağındaki ruh olgusunu dahi görünmez ve değersiz kılabilir. Keza, kendi benliğinden uzaklaşan Paul’ün çevresindeki insanlara karşı duyarsız ve duygusuz tavırlarda bulunabilmesindeki rahatlık, onun kendi ruhuna yaptığı kötülükten temellenmektedir.

Film anlatısı ilerlerken sarışın bir kadın karakterin filmdeki işlevinin önemli olacağına dair film, izleyiciye göz kırpar. Adı Nina olan bu karakteri ruh saklama şirketine girerken görürüz. Filmin başlangıcında mantık silsilesi içinde giden sahneler arasına sıkıştırılmış bir sekansta izleyiciye gösterilen Nina, çalıştığı ruh saklama şirketinin kartını başka insanlara verirken sunulur. Bağlantısız sahnelere geçişlerle, Nina karakterinin işlevselliği hakkında izleyiciye soru işareti bırakılır. Nina, ruhunu geri isteyen insanlara, imzaladıkları sözleşmede bulunan ncnr adlı madde nedeniyle hukuki hakları olmadığına dair açıklamalar yapar. Nina, bu diyalogları gerçekleştirirken bir fabrikada gösterilir. Böylece, Nina’nın ruhların alınıp, satıldığı, saklandığı, kullanıldığı bir şirket adına çalıştığı öncelenebilir.

Görsel 3: Nina karakteri.

Nina karakterini tanıdıktan sonra Paul'ün dış dünyasıyla çatışmalarına ve iç dünyasıyla olan hesaplaşma anlarına dönülür. Claire ile birlikte zaman geçirdiği anlarda, Paul'ün Claire'e karşı olan tuhaf davranışları eşinin dikkatini çeker. Claire'e dokunduğunda Claire'in derisinin pullarla kaplı hissettiği algısını onunla paylaşır ve bu durum Paul'ün sadece ruhsal anlamda boşluğa düştüğü algısını yansıtmaz, Paul aynı zamanda bedensel ve fiziksel olarak da farklı hissetme çemberine geçiş yaşamıştır. İnsan oluşu unutmuşçasına başka bir beden içinde yüzde beşlik kalan ruhuyla hayatı deneyimleme çabası içine girmiştir. Aslında Paul, ruhu varken daha etken ve daha hayatın içinde olan birey olduğu fikrini vermektedir. Keza, ruhunu saklattıktan sonra başına gelen olaylar ve durumlar, onun ne kadar hassas ve naif yönleri olduğunu kendisine ve çevresine hatırlatmaktadır. Bu kez Platon'un *Phaidon* adlı eserinde Sokrates ve Kebes arasında gelişen, ruh ve beden arasındaki yakın ilişkiyi detaylandıran dialog hatırlanır. Sokrates, ruhun bedenden ayrıldığında yanına bedenden hiçbir şey almadığını belirtir ve insanın yaşam sırasında bedenle isteyerek hiçbir ilişkide bulunamayacağını da söyler (Platon, 2015d, p. 78). Descartes'in de ruh ve beden ikiliğine dair düşüncelerinde ruha bedenden daha büyük bir önem atfettiği görülmektedir. "Düşünüyorum, öyleyse varım." cümlesi, felsefe tarihinde temel sorgulama önermeleri arasındaki yerini alırken düşünme ile ruhun, ruh ile varoluşun arasındaki bağlantılılığın önemini tekrar ortaya çıkmaktadır. "Descartes, *Principles of Philosophy* adlı eserinde (*Felsefenin İlkeleri*, 1644), bedensel, fiziksel edimlerin ve en önemlisi düşünme gücünün ruhun bir sonucu olduğunu kanısına varmaktadır." (Descartes, 2007, pp. 55). Descartes için ruhun tutkuları hakkında da bilgi sahibi olmak için izlenecek yol, ruh ve beden arasındaki ayrılığı incelemektir (Descartes, 2013, p. 8). Bu iki kavram arasındaki ayrımlar, ruhun bedenle ayrılmaz görünen birlikteliği kadar, ruhun bedene yüklediği işlevleri ve bedenden ayrı yaşantıladığı deneyimlerin önemliliğini insanlara sunmaktadır. Descartes, *Ahlak Üzerine Mektuplar*'da da (*Lettres sur la morale. Correspondance avec la princesse Elisabeth*) ruhun bedenden daha asil olduğunu vurgulamaktadır. Ruh, hayatta mevcut olmayan zevkleri ve memnurlukları tadabilir ve ölümden korkmanın dahi önüne geçebilir (Descartes, 1992, pp. 48). O halde, Platon'un Sokrates'ten verdiği referans temelinde ve Descartes'in düşüncesi çerçevesinde Paul, ruhunu saklattıktan sonra meydana gelen olaylar neticesinde sıkılıp, bunaldığı ruhunun aslında ne kadar kıymetli olduğunu ruhsuz kalmayı deneyimleyerek anlamıştır, denilebilir. Paul, bedeninin bu bağlamda geçici mahiyetini de görmüş bulunmaktadır. Beyinde iletişim kurmak için meydana gelen sistematik zihinsel süreç, bireyin ağız yoluyla konuşmasını ve iletişimde bulunmasını sağlar ve bu yolla bedenin fiziksel özellikleri sayesinde kişi çevresiyle etkileşime geçer. Bireyin düşünce süzgecinden geçirerek iletişim kurmasını sağlayan cümleler, onun ruhsal özelliklerine bağlı olarak gelişen ve değişen duygulardır. Bu bağlamda, Paul'ün, eşi Claire ve arkadaşlarıyla yemek yediği sahne, ruh ve beden işleyişi arasındaki farklılığı gösterdiği gibi duygusal tepkilerin de ruhta varoluşundaki önemi ortaya koyar.

Claire ve onun birkaç kadın arkadaşıyla bir akşam yemeğinde sohbet katılan Paul, Claire'in arkadaşını söylediği cümleler nedeniyle kırar. Ailesinden birinin ölüm döşeginde olduğunu belirten kadın karaktere, Paul, "neden fişini çekmiyorsunuz?" diye soğukkanlı ve hissiz şekilde yorum yaptığı anda masada yaşanan soğuk duş, Claire'in Paul'de algıladığı garipliği daha anlaşılır kılar. Masada meydana gelen derin sessizlik ve soğuk hava Paul'ün umurunda bile olmaz, hatta kerevizini ses çıkararak yemeğe devam eder. Kerevizin çıkardığı ses, ruhsuz bir bireyin algılanamaz davranışlarını ve hissiz algısını adeta vurgulu bir biçimde imler. Platon, *Philebos*'da (MÖ 4. yüzyıl), Sokrates'in, Protarkhos ile diyalogunda ruh ve beden arasındaki ilişkide duyguların ruh ile olan ilişkisine değindikleri bölümü aktarır. Sokrates'e göre, ruha ulaşmayan duygular, ruhu kapsamaz ve ruh, bedene ulaşanları duymadığında duygusuzluğun ortaya çıktığı düşünülür (Platon, 2013, p. 66). Paul, ruhunu saklattığında, duygularından da ayrıksı yaşar, adeta bir nesne gibi hayatı deneyimler. Bu deneyimleme içinde, bedeninde varolan duyumsamaları algılamakta zorlanır ve giderek duygusuzlaştığı noktada kendini dahi algılamakta güçlük çeker. Ne yemek yerken çıkardığı sesi önemser ne de bir başkasının acısını algılamayı değerli kılar. Makineleşmiş yapay zekalar gibi hayatın

içinde yaşamı deneyimleyen bir varlık gibidir. Bu nedenle, ölümü bekleyen bir insanın ölümle buluşması, onun için daha anlaşılırdır. Ruhu olmayan bir bedenın hayatı anlamlandırma şekli ancak "neden fişini çekmiyorsunuz?" önermesinde karşılığını bulmaktadır. Platon, *Diyaloglar'* da, insanda her şey ruha, ruhun kendisi de akla bağlıdır, der (Platon, 2010a, p. 174). Bu cümle Platon'un ruh felsefesine ilişkin anlamlandırabileceğimiz önemli bir cümlesidir. Eğer Platoncu bakış açısından her şeyimizin ruha, ruhun da akla bağlı olduğunu varsayarsak Paul'ün ruhunu kaybedişindeki umutsuzlukla birlikte yitirdiği akli melekelerinin düzensizliğinin ruhunu kaybetmesinden kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz. Varlık ile birlik arasındaki ilişkiyi aynı eserde sorgulayan Platon, varlığın olması muhtemel olan en küçük ve en büyük şeylerde, her şekilde var olduğunu söyler (Platon, 2016a, p. 122). O halde ruhun varlığına ilişkin Platoncu bir düşünce izleği izleyerek ruhun varlığını sorgularsak, neye ulaşırız? Ruhun varlığı tabii ki mevcuttur, o kadar mevcuttur ki ruh olmadan birey, yaşamı anlamlandıramaz ve yaşamdan zevk alamaz. Ruhun varlığına dair en ufak parçalar insanların hücrelerine öyle sızmıştır ki hayattan zevk alamayan Paul bile ruhu olmadan varlığını hissedememekte, hayatı anlamlandıramamakta ve insanların duygularını da anlayamamaktadır. Sokrates'in bedene çektiği dikkat de bu bağlamda önem taşır. Sokrates'e göre, bedenın sağlıklı olması için ruhun sağlıklı olması gerekmektedir (Platon, 2010a, p. 174). Ruhun tam olması lazımdır ki sağlığından da şüphe edilmesin, dolayısıyla Sokrates'in düşünceleri, Paul'ün ruhsuzluğunun bedensel, zihinsel ve fiziksel yorgunluğunun kaynağını sunar gibidir. Ruhu olmayan bir bireyin bedeninden ne beklenebilir ki? Bu noktada, Eugenio Borgna'nın *Ruhun Yalnızlığı (La solitudine dell'anima, 2011)* eseri kendini hatırlatmaktadır. Borgna, beden acısının geçtiğinde iz bırakmadığını, ancak ruh acısının derinse silinmesinin güç olacağını ifade etmektedir. Daha da önemlisi Borgna, ruh acısının varlığının ve başkalaşımının kavranmasının kolay olmayacağını da dile getirmektedir (Borgna, 2018, pp. 63- 64). Ruhunun yüzde beşiyle hayatını idame ettiren Paul için zaten beden acısını anlaması bile zorken ruh acısını anlaması daha zor hale gelmektedir. Hatta, ruh acısını anlamlandırıp başkasıyla empati kurması konusu ise, neredeyse imkansız bir hal almaktadır.

Tiyatro sahnesindeki Paul'e döndüğümüzde, Paul, kamusal alanda da anlam verilmesi güç davranışlarını ortaya çıkarmaya devam eder. Bu kez tiyatro yönetmeni Paul'de varolan tuhaf davranış biçimlerinin farkında olduğunu kendisine belirtir ve onda birtakım anormallikler sezdiğini aktarır. Paul, hem özel alanda hem kamusal alanda yaşadığı başarısız iletişim biçimleri ve ilişkiler nedeniyle ruhunu geri alma kararı verir. Bu isteği neticesinde şirkete gider ve doktoruna hayatında hiçbir şeyin iyi gitmediğini söyleyerek ruhunu geri istediğini belirtir. Doktor, Paul'ün bu isteği üzerine, kendisine alternatif bir seçenek sunar ve ithal ettikleri ruhlardan birini ona vermek ister. Çünkü, doktora göre Paul ruhunu geri alırsa, daha katlanılmaz bir ağırlık hissedecektir. Bu nedenle, Paul'e ithal ettikleri ruhların yaptıkları işleri açıklayarak seçim yapmasında ısrar eder. Paul de Rus bir şairin ruhunda karar kılar ve iki haftalığına o ruhu kiralar. Sokrates'in *Theaitetos* ile olan diyalogunda Sokrates, ruhun hangi organ aracılığıyla algılandığını sorarken, *Theaitetos'*un, ruh, kendi gücüyle her şeyde ortak olanı düşünerek algılıyor, diyerek cevap vermesi üzerine Sokrates, mutluluğunu ifade eder (Platon, 2010a, p. 506). Paul'un hayatı algılama ve anlamlandırma sürecinde de Paul, ruhunu çevreleyen her şeyle ilişki içine girdiğinde ruhu yokken hissettiği duygular sayesinde ve başkasının ruhunu kiraladığında duyumsadığı hisler sayesinde ruhun bütünlüğüne dair birçok şeyi görür hale gelmektedir. Doktor ile Paul arasında bu diyaloglar gerçekleşirken Nina adlı gizemli karakterin şirkete geldiği görülür. Nina'nın film anlatısındaki işlevi, izleyici açısından olay örgüsünde meydana gelecek olan olaylara dair merak duygusunu açığa çıkarmaya başlar. Filmin başlangıcından itibaren mantıkla örülmüş sahneler arasındaki bazı sekanslarda Nina'nın neden gösterildiğine dair kuşkular daha da belirgin hale gelmiştir. Nina, olay örgüsünde hangi olaylar zincirinin neresindedir ve bu olaylar, izleyicinin motivasyonunu nasıl ayakta tutmayı başaracaktır, sorusu da akla gelen sorulardandır. Zira, Nina'nın soğukkanlı tavrı, ajan vari katı ve sert görünümü onun meydana gelecek önemli bir olayda mihenk taşı olacağını hissini alttan alta vermektedir.

Rus şairin ruhunu kiralamış olan Paul'e dönelim, peki Paul, Rus şairin ruhuyla nasıl hayatı deneyimlemeye başlamıştır? sorusunu izleyiciye sordurur. Paul'ün kiraladığı ruh, kendi ruhundan daha fazla sıkıntı verir ona. Gece uyuyamaz, ruhu daralır ve yürümek ister. Uyuyamadığı gece sıkılıp dışarı çıktığı anda bir otele girer ve orada kalmaya karar verir. Bu otelde gördüğü rüyalar Nina ile bağlantılıdır, keza kaldığı otel de Nina'nın Rusya'dan New York'a geldiğinde kaldığı oteldir. Paul'ün rüyasında gördüğü sahneler de Nina'nın gördüğü sahnelerle aynıdır. Paul ve Nina arasındaki ilişkideki metafiziki bağlantılılık ve parapsikolojik soru işaretleri izleyicinin aklına takılan diğer unsurlar olarak zihinde yer eder.

Paul, sabah uyandığında otelden çıkar ve sahile doğru yürüdüktan sonra evde uyuyan eşinin yanında soluğu alır. Kiraladığı şair ruhun ona daha çok sıkıntı verdiğini düşünen Paul, bu ruha dayanamaz ve geri vermek için doktorun ofisinin yolunu tutar. Doktor Flintstein ile görüşen Paul, kendi ruh vericisi ile görüşmek istediğini belirtir, doktor ise bu isteğin imkansız olduğunu söyler. Paul, kendi ruhunu geri almak için kararlı hale gelmiştir, çünkü kendi ruhunun değerini bu süreçte anlamıştır, ancak kutuda saklanan ruhunu yerinde bulamaz. Film anlatısında gerçekleşen bu olay, anlatı açısından önemli bir kırılmanın yaşandığı andır. Çünkü, ruhunu yerinde bulamayan Paul için açıklanması ve anlaşılması güç olan tuhaf olay örgüsü hızlı bir şekilde akmaya başlar. Paul'ün kendi ruhuna geri dönme isteği onun varoluşundaki ehemmiyeti anlamasına izin vermiş ve sıkıcı sandığı ruhunun aslında başka ruhlara göre daha yaşanabilir bir ruh olduğu olgusunu ona göstermiştir. Bu bağlamda, Paul, özünü daha iyi algılama ve anlamlandırma süreci geçirmiştir. Platon'a göre de ruhun öğrenmek istediği özün kendisidir (Platon, 2015b, p. 99). Öze ulaşmak için, birey kendini öncelikle tanımaya başlamalı ve tanıma süreci içinde kendiliğini detaylandırarak kendine dair her şeyi bilmeli ve kabul etmelidir. Paul'ün ruhu, ona dar gelse de, hayatını kendi ruhuyla anlamsız ve boş algılasa da kendi özüne dair olan her şey o sıkıldığı ruhta varolmakta ve Paul'ün özünü oluşturmaktadır. Aslında kendini sıkıldığını ve bunalttığını düşündüğü ruh, Paul'ü Paul yapan şeydir, hayattaki varoluşunun temelidir. Ruhunu kaybetmek, özünü de yitirmektir, özünü yitiren insan için hayat, bomboş bir tabula rasadır, tıpkı Paul'ün de hissettiği gibi. Peki Paul'ün, sıkıcı olduğunu düşündüğü ve sonrasında değerinde anladığı ruhu nerededir?

Paul'ün ruhu Nina tarafından Rusya'ya kaçırılmıştır. Nina'nın çalıştığı şirketin sahibi, eşinin isteği üzerine bir aktör ruhu çalması için Nina'yı görevlendirmiştir ve Nina da Paul'ün ruhunu çalarak Rusya'ya getirmiştir. Doktor Flintstein, Paul'ün ruhunun kaybolması üzerine Heraklitos'tan referans vererek düşüncelerini açıklama yoluna gider: "Ruh, içinde barındırdığı ateş oranında bilgedir." der ve Paul'ü yatıştırmaya çalışır. Çünkü, doktora göre Paul'ün kalan ruhundan tekrar ruh üretilme ihtimali olduğu gibi, kaybolun ruhun bulunması konusu zor değildir. Üstelik Paul'ün ruhuna kim sahip olmuşsa, o birey doktorun verdiği referansa göre, ancak bireyin kapasitesi oranında bilge olabilmektedir, bu nedenle Paul'ün kariyeri hakkında olumsuz düşünmesinin yanlışlığı da doktor tarafından açıkça dile getirilir.

Paul hayatında meydana gelen varoluş karmaşası içinde dış dünya ile de büyük bir karmaşa içine girmiştir. Ruhun, fiziken ve bedenen yaşadığı kaotik durum onun Claire ile yaşadığı ilişkinin daha da kötüleşmesine sebebiyet verir. Ruhunun saklandığını eşinden gizlediği için Claire, Paul'ün garip davranışlarına anlam veremez ve onun kendisini aldattığını düşünür. Paul'ün farklı koktuğunu ve farklı davranışlar içine girdiğini ona söylediğinde, Paul hissiz bir şekilde "aynı bedende farklı biri olsam yine beni sever miydin?" diyerek Claire'i sorgular. Claire, bu soru üzerine, Paul'ün ne demek istediğini anlamadığını söyler ve Paul, ruhunu sakladığını ilk defa eşine açıklar. Claire, Paul'ün yaptığı davranışa karşı oldukça sinirli tepki verir ve "şu an ruhsuz musun" diye kızgın bir ifadeyle sorarak hem gerçek hem de metaforik bağlamda Paul'ün ruhunun varoluşuna dair sorgulama alanı açar. Paul, bu soru üzerine, "Hala, yüzde beşi duruyor, Rus bir şairin ruhunu kiralamıştım." diyerek donuk bir şekilde cevap verir. Paul, bencilce ve aptalca bir şey yaptığını fark ettiğinde çevresiyle olan ilişkisinin

çoktan bozulmuş olduğu görülür. *Theaitetos'* un şu sözü akla gelir, " ruhtaki en büyük kötülük, bilgisizliktir." (Platon, 2010a, p. 563). Bilmeyen, bilmediğini algılamadığı gibi, ona sunulanı da sorgulamadan kabul eder. Paul'ün ruhunu dondurmadan önce hiçbir şey sorgulamadan ruhunu dondurması bu savı destekler. Bir cahil gibi hareket ederek ruhunu donduran Paul, eksik bilgiden dolayı ruhunu kaptıran da olmuştur. Platon, *Euthydemos Parmenides* eserinde, Euthydemos ile konuşurken ölümsüzlüğe dair diyalog gerçekleştirir. Platon, ölümsüzlük bulursa dahi ölümsüzlükten yararlanmaya dair bilgi eksikliği varsa, bunun hiç bir avantajı olmayacağı sonucunu çıkarır (Platon, 2016, p. 54). Paul'ün ruhunu saklaması aslında çok önemli ve değerli bir şey gerçekleştirme hissindeki belirsizlik duygusunu hatırlatır gibidir. Keza, Platon'un bilgi eksikliğinden doğan boşluğa çektiği dikkat, Paul'ün bilinmezlikler diyarı içindeki halini somut şekilde örneklemektedir. Descartes, zayıf ruhların hastalığını, ihtiraslara kendini kaptırmalarında bulur. İhtiraslar içinde bulunan çelişkiler, bireylerin ruhunu acınacak hale sokabilir (Descartes, 2013, p. 36). Ruhunu saklayarak, içindeki sıkıntıdan ve mutsuzluktan kurtulma isteği de Paul'ü daha acınacak bir hale getirmiştir. Paul'ün bu noktaki sorgulanacak ihtirası, bilmediğine karşı olan kayıtsız ve sorgulamayan halidir. Paul, ruhunu saklayınca başına gelecekleri tahmin bile edemez, ancak ona sağlanan bu önemli olanak, onu erişmesi güç bir şeye erdirdiği için önceleri gücü elinde hissettirir. Gerçekliğe ve hakikate ait olgular aslında bu kadar önemli bir olanağın insana birçok şey sunmaktan çok, birçok şeyi elinden aldığı kanıtını gösterir.

Dr. Flintstein'e ruhunu geri almak istediğini söylemek için tekrar giden Paul, verici ile iletişim kurmak istediği konusunda ısrarcı davranır, ancak doktor, taşıyıcı aracılığıyla bunun mümkün olduğunu söyler. Paul, taşıyıcısının peşine düşer ve olay örgüsünün çözülme kısmına atılan ilk adım böylece atılmış olur. Paul'ün taşıyıcısı filmin başlangıcından beri anlatıdaki işlevselliği sorgulanan Nina'dır. Nina'yı otel odasında bulan Paul, kendine ait bir filmi Nina'nın izlediğini de görünce deliye döner ve kendisinden ne istediğini Nina'ya sorar. Nina, tüm olayları dürüstçe açıklar ve Paul'ün ruhunu geri alabilme konusunda yardım edeceğini söyler.

Nina'nın patronu Dimitri, eşi için bir aktörün ruhunun çalınması gerektiğini Nina'ya söylemiş ve buna Nina'yı zorlamıştır. Nina, Paul'e yaşanan gerçeklikleri anlatır ve birlikte Rusya'ya uçarlar. Dimitri ile tanışan Paul, ruhunu geri istediğini söyler, ancak Dimitri, Paul'ün isteğini geri çevirerek ona başka ruhlar alabileceğini söyler. Eşi Sveta, Rusya'da dizilerde rol alan yeteneksiz, sıradan bir oyuncudur. Gösterişe ve lükse meraklı Sveta, pop kültürde yaşayan, entelektüel olmayan görgüsüz ve kafası çalışmayan bir karakter stereotipi çizer. Oyunculukta iyi bir noktaya gelebilmek adına ruh satın almayı Dimitri'ye teklif eden de odur. Ancak, Sveta, Al Pacino'nun ruhunun ona verildiğini zanneder. Nina ile Paul, Sveta'nın izini sürüp, onu bulurlar ve onu ruh saklama fabrikasında bayılarak Paul'ün ruhunu Sveta'dan alarak Paul'e geri yerleştirirler. Paul, ruhuna kavuşma aşamasında ruh simülatöründe birbirinden farklı nesnelere, objelere, karakterlere ve metaforlara bakarak filmik bir rüyanın içine dalar. Başkasının ruhunu bırakıp, kendi ruhuna kavuşma süreci geçiren Paul, gördüğü rüyalarda benliğiyle ve bilinçaltıyla ilgili birçok şeyle karşılaşır. Aslında rüyası, ona birçok şeyi söyleme imkanı sunar, ancak oldukça kaotik ve karmaşık bir psikolojik ve zihinsel süreçten geçen Paul için rüyasını anlamlandırması da bir o kadar zor hale gelir. Paul'ün rüyalarını anlamlandırabilmek adına kısaca rüyasından bahsetmek gerektiğini düşünüyorum.

Küçük bir bebeğe beyazlıklar içinde bir önceki sahneden geçiş yapılır.. Paul, bir kapağı açar, bu kez, karanlık bir yerde masalarla yığılmış alanda bir adam ve bir çocukla aynı odada kendini görür. Hamile bir kadın o esnada görüntüye gelir, koltuğa oturmuş, kel yaşlı bir adam ile bakışan Paul, beyazlar giymiş bir çocuğa yatakta bakar. Beyazlar içindeki başka bir kadına başını yaslar ki daha önce gördüğü rüyada yine aynı sahneyi görmektedir. Beyazlıkların içindeki odada eşine sarılır ve bir bebeğin doğduğu gösterilir. Çalışmanın odağının dağılmaması adına, rüyaların çözümlenmesi ve anlamlandırılabilmesi için psikanalitik film kuramı bağlamında

tüm nesnelere, objelerin ve karakterlerin tek tek incelenmesi gerekliliğinin önemli olduğunu söylemekle yetinmeliyim. Paul, üzerinde beyaz takım elbisesiyle, rüyası bittikten sonra ruhuna kavuştuğu anda ağlamaklı haldedir, ayağa kalkar ve kendine gelmeye çalışır. Evine geri döndüğünde Claire'in yanına giden Paul, Claire'in başını okşayarak ona şefkat gösterir, Paul kendi benliğine kavuşmuştur. Şehirde dolaşırken yine sahil tarafına iner, bu kez orada Nina vardır ve birlikte yürürlerken film kapanır.

Görsel 4: Nina ve Paul sahilde.

“Peki Paul , ruhunu bulduktan sonra nasıl bir hayat yaşıyor sorusu akıllara gelebilir.” Belki filmin izleyiciye sorgulatmak istediği sorulardan biri de budur, kendi ruhunun değerini anlayan bir insan, bu değeri anladıktan sonra hayatı nasıl deneyimler, yaşam onun için ne hale gelir, yaşamdan zevk alabilmenin açımları nelerdir ve bunun gibi bir çok soru ile izleyici filmin kapanışıyla baş başa kalır. İnsanların bazılarının iyi bazılarının kötü hayat yaşadıkları üzerine sorgulamalar yapan Sokrates, “hoş bir hayat nedir”i sorgular. Sokrates, Protagoras ile dialoğunda, Protagoras’a şöyle der: “Hoş bir hayat yaşamak iyi, hoş olmayan bir hayat yaşamak kötü bir şeydir.”, Protagoras, bu söylem üzerine şöyle cevap verir, “Hoşa giden şeyleri iyilikte araması koşuluyla” (Platon, 2010a, p. 434). *Ahlak Üzerine Mektuplar*'da Descartes'in ruhun mutluluğa ulaşmasına dair görüşleri, Sokrates'in, hoş bir hayat yaşamaya dair görüşleriyle örtüşmektedir. Platon da bu bağlamda Sokrates'in görüşlerini onayladığı içindir ki Descartes'in görüşleriyle, Platon'un görüşlerinde paralellik vardır, denilebilir. Descartes, saadeti, ruhun memnuniyeti ve iç hoşnutluktan ibaret bir kavram olarak belirtmektedir. Mesut yaşamak için, ruhun memnun olması önkoşuldur (Descartes, 1992, p. XIV). Descartes'e göre, insanın en önemli amacı üstün iyiyi bütün işlerde hedef edinmek ve ruhun memnuniyetini sağlamak önemlidir. Ruh memnun olunca üstün iyiyi aramak da insanlara bu bağlamda çekici gelmektedir (Descartes, 1992, p. XXI). O halde Paul, kendi ruhunu arayışında iyilik yolunda onu aramaya giriştiğinde iyi bir hayat yaşamamanın da penceresini kendi ruhuna açmaktadır. Ruhunu saklamadan önce, kendinden ve ruhundan sıkılan Paul, başka ruhu taşıma olanağına erişse dahi sıkıcılığın muzdarip olduğu ruhuna geri dönme kararını verdikten sonra hayatına ve kendine dair hoş bir hayatın yolunu aralamış olur.

Yöntem

Bu çalışma, Platon'un ruh felsefesine yaklaşımı temelinde, ruh ve beden ilişkisini, bilgi ve ahlak anlayışı bağlamında film felsefesinin düşünce izlediğinde aradığı sorgulamalarla tartışmaya çalışmaktadır. Daniel Frampton, *Filmozofi: Sinemayı Yepyeni Bir Tarzda Anlamak İçin Manifesto* (2006) eserinde, Gilles Deleuze'den referans vererek felsefenin sinemanın yarattığı kavramlarla çalıştığını aktarır. Filmin bizim düşünmemizin ötesinde kendine özgü bir düşünme hızına, hareketine ve dikkatine sahip olduğunu da vurgular (Frampton, 2013, p. 307). Bu izlekte, çalışmada sorgulamaya açılan konular ve kavramlar, film hızından da daha etkili ve güçlü düşünme süreçleri yaratabilmesi amacıyla tartışmaya açılmaktadır. Platon'un Sokrates'i kurgu bir karakter olarak çalışmalarında yer vermesi ve bu doğrultuda Sokrates'in düşüncelerinden verdiği referanslarla ruh kavramı hakkındaki söylemler detaylandırılmakta ve film anlatısının izleyiciye sunduğu ruh, beden ve varoluş kavramları sorgulanmaktadır.

Bulgular

Kendine ve benliğine ait olan ne varsa olduğu gibi kabul eden Paul, ruhunu geri kazanmak isterken de iyilik yoluyla bunu yapmaya çalışır. Platon'a göre, akıl, bilim, algı ve görüş dünyayı oluşturan önemli dört unsurdur ve bu dünyanın hiyerarşik yapılanmasında rol alan bu unsurlara akli ve cismani olanın terkihi tasavvur da eklenince iyi ideasına ulaşılmaktadır. İyi ideası da Platon'da tanrı ile özdeşleştirilmektedir (Zeller, 2008, p. 205). Bu bağlamda, Paul'ün ruhundaki iyiyi arayışı yolunda tanrı ile olan ilişkisinde önemlidir. Tanrının ona verdiklerinin farkında olmayışı, Paul'ün varoluşundaki değeri algılamasında zorluk yarattığı içindir ki ruhunu bile değersiz görme eğilimi yaşamıştır. Ancak, dikkat çekilmesi gereken önemli bir husus vardır ki Platon tanrıtanımcı olarak eleştirilmiştir. Zeller'e göre doğru olarak kabulü güç olan etimolojilerin yardımıyla yaygın halk inancının tanrılarını fiziki güçler olarak yorumlaması eleştiri oklarının hedefi olmasına neden olmuştur (Zeller, 2008, p. 224). Bu nedenle, Platon'un ruh ile ilgili olan açıklamalarındaki tanrı kavramını da ayrı bir bağlam olarak değerlendirdiğimizde, Sokrates'in tanrıya olan inancındaki ve tanrıya dair olan görüşlerindeki manevi hassasiyetin Platon'da daha farklı ortaya çıktığının altını çizmeliyiz.

Paul'ün, ruhunu dondurduktan sonra kendi benliğini ve ruhunu algılayışı, hayata tutunuşu ve onu anlamlandırışı sadece onun ruhunun değerini anlamasını göstermemiş, hayatın en küçük ayrıntılarındaki keşfi sürmesinin yolunu da açmıştır. Tanrıyla olan ilişkisi bu bağlamda ucu açık bırakılsa da bu ilişkinin de dönüşüme uğrayacağı öncelenebilir.

Tartışma

Platon'un düşünceleri bağlamında, iyi, kötü, ruhun bedenle ilişkisi, ruhun bedenden üstünlüğü, ruhun ebediliği, ezeliği ve yüceliği kavramları Paul karakteri aracılığıyla tekrar anlamlandırılabilir. Bu minvalde, hayatın zorluklarına karşı duruşun önemine de film anlatısı temelinde atıf yapılmaktadır.

Platon, *Alkibiades* adlı eserinde Sokrates ile Alkibiades arasında insanın kendine dair, vücuduna dair, ruhuna dair geçen diyalogunu aktarır. Sokrates, insanın tüm vücudunu kullanıp kullanmadığını sorgularken insanın kendisinin kullandığı şeyden farklı olabileceği kanısına varır. Sokrates'e göre, bedeni yönlendiren ruh, ona emrederek komut verir. Tüm sorgulamalar ve sorular sonucu Sokrates, insanı oluşturanın, ruh ve bedenden meydana gelen bir bütün olduğu sonucunu çıkarır. "İnsan beden değilse, bedenle ruh birlikte insanı oluşturmuyorsa, insan ya hiçbir şeydir ya da sadece ruhtur." (Platon, 2010b, pp. 82-84). O halde, bedenim ve kendiliğim arasında ayırım yapabiliyor ve bedenimin ruhumdan farklı bir şey olduğunu da böylece kabul ediyorumdur. Sokrates'in düşünceleri ruhun ve bedenle

ilişkiselliğini ortaya koymakta ve aslında birbirinden farklı işleyiş gösteren bu iki olgunun bir bütün içinde tamlığa kavuştuğunu iddia etmektedir. Paul, ruhunu sakladığında, bedeni sağlıklı olsa da kendine dair bütünlüğü hissedemediği gerçeğinin görünür olması, Sokrates'in düşüncelerini doğrular gibidir. Sokrates, Kratylos ile olan diyalogunda da ruh ve beden hakkında düşündüklerini farklı şekilde dile getirmektedir. Hataların bedelini ödeyen bir ruhtur ve beden bir hapisanedir, ruhun korunabildiği bir alandır da burası. Beden, ruhun hapisanesidir de, cezası bitene kadar olduğu yerde kalır. Bedenin hapisane olduğunu düşünerek, hatalarının bu şekilde ödendiğine inananlar Sokrates tarafından orphikçiler olarak açıklanmaktadır (Platon, 2015, p. 49). Paul'un yaptığı hataların bedelini kendisi de bedeni de öder bir şekilde. Yaşamdan alamadığı zevk, hayata dair hissedemediği duygular sadece onun ruhuna verilen bir ceza değildir, işlevsiz kalan bedeni de ruhun verdiği cezaya içkin kılar kendini.

Sonuç

Descartes, ruhları bayağı ve yüce olarak ayırır. Bayağı ruhlar, ihtiraslarının esiri olurlar, yüce ruhlar ise, aklın ön planda olduğu, ıstıraplarla karşılaştığında bile bunu yarara dönüştüren, saadeti bulmakta zorlanmayan ruhlara olarak belirtilmektedirler (Descartes, 1992, p. 16). Paul, ruhunu saklama kararı verdiğinde bayağı ruhunun esiri olmuş ve ruhunun değerini anlamlandırmada zorlanmış bir karakter portresi çizmektedir. Ruh olmadan deneyimlediği hayatın içinin ne kadar boş olduğunu gördüğünde ise, kendine ait olan o önemli değer farkına varmıştır, bu da Paul'un yüce ruha doğru erişmesini sağlayan bir adım olarak görülebilir. Hayatta yaşadığımız zorluklar, kötü olaylar, zorlandığımız durumlar bizleri bayağı ruhun tutkularından kurtararak yüce ruhun kıymetli aşamalarına haiz olmamızı sağlayan unsurlardır. Hayatı tanımaya çalışırken Paul gibi bedeller öderiz, bizi zor duruma sokacak olayların olumsuz yanlarını önceleyemeyiz, ancak kötü bir halde kaldığımızda farkında varamadığımız değerlerin önemini keşfederiz. Tabii burada en önemli nokta, bu keşfimizin geç olmaması gerekliliğidir. Hayatı deneyimlerken yaptığımız yanlışlıklar muhakkak bizi daha iyi yaşam olasılığına doğru götürecektir, ama dikkat etmemiz gereken hatalarımızı erkenden görebilmek ve telafi edebilmektedir. *Cold Souls*, izleyiciyi sadece bilim-kurgu bir evrenin içine sokmakla kalmıyor, içinde yaşadığımız dünyanın gerçekliklerine ve hakikatlerine de dikkat çekiyor. Bu dünyaya neden geldiğimiz, yaşamdaki amacımız, varoluş şeklimiz, benliğimiz, çevremiz ve kendimiz ve birçok şey hakkında tekrar düşünme olanağı sağlayan film anlatısı, belki de Paul gibi kendimize bazen itiraf edemediğimiz şeyleri de sorgulamamıza neden oluyor.

Çalışmayı bitirirken ben de sizleri içinde yaşadığımız zorlu dünyanın hakikatleri ile baş başa bırakmak istiyorum, "biz insan, kadınlar insanoğlu" diyen gerçek bir halk ozanının şarkısı ile...

Yalan Dünya

Hep sen mi ağladın, hep sen mi yandın?

Ben de gülemedim; yalan dünyada

Sen beni gönlümce mutlu mu sandın?

Ömrümü boş yere çalan dünyada

Ah, yalan dünyada, yalan dünyada

Yalandan yüzüme gülen dünyada

Sen ağladın, canım, ben ise yandım

*Dünyayı gönlümce olacak sandım
Boş yere aldandım, boşuna kandım
Rengi gözümde solan dünyada
Ah, yalan dünyada, yalan dünyada
Yalandan yüzüme gülen dünyada
Bilirim sevdiğim, kusurun yoktu
Sana karşı benim gayet de çokdu
Felek bulut oldu, üstüme yağdı
Yaşları gözüme dolan dünyada
Felek bulut oldu, üstüme yağdı
Yaşları gözüme dolan dünyada
Ah, yalan dünyada, yalan dünyada
Yalandan yüzüme...*

Neşet Ertaş

Çıkar Çatışması Beyanı:

Makale yazarı herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Aristoteles. (2018). Ruh Üzerine. (5. Basım). Z. Özcan (Çev.). Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Arslan, A. (2006). İlkçağ Felsefe Tarihi 2: Sofistlerden Platon'a. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Borgna, E. (2018). Ruhun Yalnızlığı. (4. Basım). M. M. Çilingiroğlu (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Descartes, R. (2013). Ruhun İhtirasları. M. Özdil (Çev.). İstanbul: Kumsaati Yayınları.
- Descartes, R. (2007). Felsefenin İlkeleri. (10. Basım). M. Akın (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Descartes, R. (1992). Ahlak Üzerine Mektuplar. M. Karasan (Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Frampton, D. (2013). Filmozofi: Sinemayı Yepyeni Bir Tarzda Anlamak İçin Manifesto. C. Soydemir (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Peters, E. F. (2004). Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü. H. Hünler (Çev.). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Platon, (2010b). Alkibiades I- II. F. Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon, (2010a). Diyaloglar. (7. Basım). T. Aktürel (Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

-
- Platon (2016a). Euthydemos Parmenides. F. Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2016b). Gorgias. F. Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2015a). Kratylos. F. Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2015b). Mektuplar. (2. Basım). F. Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2015c). Timaios. F. Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2015d). Phaidon. (2. Basım). F. Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (2013). Philebos. F. Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon (1998). Sokratesin Savunması. N. Berkes (Çev.). İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Platon (Eflatun) (1958). Şölen: Sevgi Üstüne. A. Erhat & S. E.yüboğlu (Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özdemir, B. G. (2020). Ruhuma Binbir Mektup. Makale için yazılmış şiir. İstanbul.
- Zeller, E. (2008). Grek Felsefesi Tarihi. (2. Basım). A. Aydoğan (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Film

- Carey, D., Giamatti, E., Mezey, P., Parekh, A., Walker, K. J. (Yapımcı), Barthes, S. (Yönetmen). (2009). *Cold Souls*. USA: Samuel Goldwyn Films.